

מִי יֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 559

אב תשפ"ה

לקט הלכות לימי החופש

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

שמצייר צורת החמה ואסור, ורק לאחר שהתחילה שקיעתה, שאין כאן צורה שלמה, מותר (כן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל ע"פ שו"ע יו"ד סי' קמ"א, ועי' שו"ת "שבת הלוי", ח"ז סי' קל"ד ס"ק ו').

נטילת ידים ליד הים

היוצא מן הים ורוצה לאכול פת, והרי ידיו הן טהורות מטבילה בתוך הים, בכל זאת מאחר דלא כיוון בתוך הים לשם נטילת ידיו, ויש סוברים שלא מועיל בכה"ג, מן הנכון שיטמא ידיו כגון שיגעו בנעליים או בחברו שעדיין לא נטל, ובזה יתחייב בנטילה לכו"ע ("ביאור הלכה" סי' קנ"ט סי' ג').

מי שנמצא בחוף הים ורוצה לאכול פת, אינו יכול לקחת מי ים בכוס ולשפוך על ידיו, דמאחר שאינם ראויים לשתיה, פסולים לנטילה אפילו בדיעבד, ורק כשרים לנטילת ידים (שו"ע סי' ק"ס סעיף ט').

כשטובלים ידים בתוך הים, לדעת המשנ"ב (סו"ס קנ"ט) יברך "על טבילת ידים", ולדעת ה"חזון איש" (סו"ס כ"ג) יברך "על נטילת ידים".

בחוץ הים, כשנוטלים ידים לאכול פת, צריך לזהר לא לגעת בגוף בזמן האכילה, ומי שנגע במקומות המכוסים, אע"פ שעכשיו הם מגולים, צריך ליטול ידיו מכלי, אבל לא יברך (משנ"ב סי' קס"ד סו"ס ג').

לפני הנסיעה

עליה לתורה

נהוג שמי שיוצא לדרך יעלה לתורה ("ביאור הלכה" סי' קל"ו, ד"ה שבת ויו"ט). עליה זו היא מנהג, ואינו דוחה שום חיוב אחר (שם). ואין הבדל אם הוא יוצא לדבר מצוה או יוצא לדבר רשות. ומן הסתם זה בקריאה הסמוכה לנסיעתו, כגון יום שני או חמישי לפני יציאתו.

צדקה

אנשי מעשה רגילים לתת צדקה לפני יציאתם לדרך (עי' "ספר חסידים" אות תתנ"ו). וכן יפריש צדקה כדי ליתנו במקום שרוצה להגיע ("כף החיים" סי' ק"י ס"ק כ"ז).

דיבור בשבת

יש להזהר לא לתכנן נסיעתו בשבת, בכדי שלא יבוא לדבר דיבורים שאסורים בשבת (עי' שו"ע או"ח סי' ש"ז).

לחיים ולשלום

כשיוצא לדרך לא יאמרו לו "לך בשלום" אלא "לך לשלום" (משנ"ב סי' ק"י ס"ק י"ז).

ללוות

מצות עשה מדבריהם ללוות אורחים (רמב"ם הל' אבל, מובא בסמ"ע סי' תכ"ז ס"ק י"א). וע"ע ספר "עמק ברכה" בשם מרן החזו"א זצ"ל, שמנהג העולם שאין מלווים האורח לדרך, כיון שנוסעים הרבה אנשים ביחד, ה"ל לוויה אחד לשני, עי' שם, וידוע כשנכנסו למרן ה"סט"יפלער" זצ"ל ואמרו לו שנוסעים למחר לחו"ל, היה קם מהכיסא (בלי כוחות) ומלווה עד הדלת!

לקחת התפילין עמו בנסיעה

שאלה: הנוסע מחוץ לעיר, ואפילו דעתו לחזור מיד צריך לקחת עמו התפילין (משנ"ב סי' ק"י ס"ק כ'), האם גם בזמנו כשנוסע מבני ברק לירושלים וכד' צריך לקחת עמו התפילין?

תשובה: עיקר הטעם הוא דשמה יסאר שם, ולא יהיה מצוי לו תפילין שם, ויתבטל מהנחת תפילין, אולם היום שגם שם בירושלים וכד' מצוי תפילין, לא חייב לקחת עמו, אבל אם נוסע למקום שאין שם תפילין כשרות לכתחילה, יש לקחת עמו התפילין (הגר"נ קרליץ זצ"ל). ומי"מ יזהר שהקשר של ראש יהיה במקומו, וכמבואר במשנ"ב (שם), ובפרט כשנוסע לטיול ויש חשש שמא ישכחם באיזה מקום, או יוזקו מנגס או משמש, דא"כ לקחת עמו התפילין לטיול.

אמנם מובא בשם החזו"א ובעל "קהילות יעקב" זצ"ל שהקפידו לקחת עמם את התפילין, אפילו לנסיעה של מספר שעות ("ארחות רבינו" ח"א עמ' רל"ז).

דינים הנוגעים לשבת

אין לו פח לכסות את הגז

מי שהחליף דירה לתקופת החופש, ולפני שבת התברר שאין שם

לע"נ

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל
נלב"ע כ"ו בניסן תשפ"ה

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הגר"ר מרדכי וינגרטן ע"ה
נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

לע"נ

הלכות ימים ונהרות

ברכה על הים

כשרואים את ים התיכון, יש לברך עליו ברכת "עושה מעשה בראשית" כמו שאר ימים (משנ"ב סי' רכ"ח ס"ק ב') וכדי לצאת ידי חובת אחרונים שסברו שים הגדול הוא ים אוקיינוס.

ראיית הים פעם שנייה

ברכה זו מברכים רק אם לא ראה את הים במשך שלושים יום (משנ"ב שם).

שכח לברך

ראה הים ושכח לברך, כשרואהו למחר פעם שנייה אינו מברך עליו ("ביאור הלכה" סי' ר"ח סעיף ו') לענין ברכת מקום שעשה לי נס, ומשום שאין זה חידוש אצלו, וה"ה בזה, וכן הורה בעל "שבת הלוי" זצ"ל). אולם, אם נוסע לים וראה את הים בדרך, ושוב נתכסה ממנו מחמת בתים או הרים וכד', ולאחר כמה דקות שוב נתגלה, אמר לי בעל "שבת הלוי" זצ"ל שזה נחשב לראיה אחת, מאחר שזה בדרך נסיעתו לים.

ראיית הים ממטוס

אם רואים הים מרחוק ונראה רק כמו ענן כחול בסוף הרקיע, וכעין שרואים הים מלמעלה בישיבת פוניבז' או כשטסים במטוס, אמר לי בעל "שבת הלוי" זצ"ל, דבזה לא נחשב ראייה לברך עליו, דרך כשמרגישים נפלאות הבורא של הים ורואים ברור הריבוי מים, אז שייך לברך עליו (עי' משנ"ב סי' תקס"א ס"ק ז').

בירך אתמול על ים אחר

שאלה: מי שבירך אתמול על ים אחד, כגון הים התיכון, והיום הולך לים אחר, כגון ים הכינרת, האם יכול לברך עליו היום או לא? תשובה: עי' משנ"ב (סו"ס רכ"ז) שמביא פלוגתת הפוסקים אם בירך על מלך א' היום, ושוב ראה מלך אחר למחר, האם יכול לברך שוב על המלך השני, שזה נחשב להתפעלות חדשה, וכן לענין קברים, עי' שם, ולפי"ז כמו כן לענין ראיית הים, וספק ברכות להקל. אולם הרבה נוהגים לברך כגון שכנס לבית הקברות אחר או רואה מלך אחר (קישור"ע סי' ס' סעיף י"ב) וכן כשרואה ים אחר.

ראיית נהר

כשרואים תעלת סואץ לא מברכים עליו, מאחר שנעשה ע"י בני אדם (שעה"צ סי' רכ"ח ס"ק ט').

כיסוי ראש ליד הים

לא ילך ארבע אמות בלי כיסוי ראש (שו"ע סי' ג' סעיף ו') וכ"ש שאסור לברך או ללמוד בגילוי ראש (משנ"ב שם). וכתב ב"תירומת הדשן" (סי' ז') שהכובעים הקלועים מקש ויש בהם נקבים, נחשבים ככיסוי לענין תפילה. וע"ע שו"ת "חתם סופר" (חלק ו' תשי"ב) שמוסיף בזה שאפילו הנקבים מרובים מהעומד מותר.

כשהולכים למרחץ (או לים) אפילו מידת חסידות אין כאן לכסות הראש, ומי"מ יש מדקדקים לכסות ראשם במטפחת, וכן היה נוהג המהרש"ל ("שערי תשובה" סי' ב' אות ג') וכתב ה"ברכי יוסף" שזוהי חומרא יתירה הרבה (שם).

לברך ברכה כשלבוש רק בגד ים

הלבוש בגד ים בלבד, ומחננה למעלה אין עליו שום בגד, אפילו אם הוא לבוש כיפה לכתחילה לא יברך שום ברכה ("ביאור הלכה" סי' צ"א ס"א ד"ה יצא). ובשעת הדחק התירו לומר כך קריאת שמע כדי שלא יעבור זמן קריאת שמע. אבל להתפלל תפילת שמונה עשרה, אסור באופן זה אפילו בשעת הדחק (שו"ע סי' ע"ד סעיף ו').

צילום שקיעת החמה

אין לצלם את החמה (שמש) בשלמותה לפני שקיעתה, דהוי כמו

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח"י זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'): 03-6194741

אח"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

"בלעך" (פח או נחושט שמניחים על הכיריים) – אם האוכל מבושל כבר כשיעור מאכל בן דרוסאי (י"א שהוא כשליש בישול וי"א שהוא כחצי בישול), מותר להניחו ע"י הכיריים אפילו ללא הפח, לפי מנהג בני אשכנז (רמ"א סי' רנ"ג סעיף א' שכתב שנוהגים להקל כסברא אחרונה), אבל לבני ספרד אסור להניחו בלי הפח, אלא אם כן האוכל מבושל ומצטמק ורע לו.

אם אין פח כנייל, והאוכל אינו מבושל אפילו כשיעור מאכל בן דרוסאי, בשעת הדחק יכול להחליט שלא יאכל את התבשיל שבסיר עד הבוקר, ואז מותר להשאירו על הגז לצורך מחר אפילו בלי פח, כי באופן כזה אין גזירה שמא יבוא לחתות בגחלים, ובכל זאת לא ירגיל עצמו לסמוך על זה ("ביאור הלכה" שם, ד"ה להשהות).

מצא פח באמצע השבת

הנמצא בבית שאינו שלו, ורוצה להניח את ה'בלעך' על הכיריים לפני השבת, כדי שיהיה מותר לו להחזיר את הסיר על האש בשבת (ובאופן זה שיש לו את כל התנאים המתירים להחזיר קדירה בשבת), ולא ידע היכן הוא מונח ומצאה רק בשבת, מותר להניח ה'בלעך' או סיר ריק במקומו על האש בשבת, ואין בזה איסור משום בישול המתכת (שו"ת "אגרות משה" או"ח חלק א' סי' צ"ג וחלק ד' סימן ע"ר אות כ"ט). ולדעת מרן "חזון איש" אסור הניח ה'בלעך' בשבת עצמה משום בישול מתכת (או"ח סי' ל"ז ס"ק י"א וסי' נ"י ס"ק ט').

במקום שאין עירוב

שאלה: במקום נופש שאין עירוב איזורי כלל וכל הבנין לא עשו עירוב כלל, היכן מותר לטלטל בשבת בתוך שטח הבנין?
תשובה:

- אסור להוציא שום חפץ מתוך חדר המדרגות, ולא מתוך חדר המדרגות לדירה.
- בתוך חדר המדרגות עצמו מותר לטלטל מלמעלה עד למטה.
- בחצר אם היא מוקפת מסביב בגדר הגבוהה עשרה טפחים מותר לטלטל גם בה. אפילו חפצים שהיו בתוך הדירה והוצאו לשם דרך היתר מותר לטלטל שם (ע"י "ביאור הלכה" ריש סי' שע"ב שיש בזה מחלוקת הפוסקים ולא הכריע בזה לדינא. וע"י "חזון איש", או"ח סי' ק"ד ס"ק כ"ב, שאין מקור בגמ' לאסור, והכריע שיש להקל במילי דעירוב).
- באופן שאין גדר מסביב לחצר וגם אין דלתות בכניסה לבנין אז גם בקומת הקרקע בתוך הבנין אסור לטלטל אם היא פרוצה לחצר בבלי צורת הפתח, כיון שהוא פרוץ למקום האסור.

טלטול במקום נופש

- מי שנמצא ב"מחנה נופש", צריך להיזהר שיהא גדר מסביב לכל השטח או צורת הפתח, כדי לטלטל בתוכו בשבת, וכן לעשות עירוב חצרות עם פת ולזכות לכל הדירים בשטח.
- אם יש פרצה באמצע עד עשר אמות, אפשר שיחשב כפתח, ובתנאי שבאותו צד יש עומד מרובה על הפרוץ.
- אם יש שטח שמגדלים שם זרעים או ירקות ואסור לדרוך עליו, אם הוא יותר מבית סאתיים שהוא כשיעור ע' אמה ושייריים (40.7 מ' לחזו"א, ו-33.9 מ' לגר"ח נאה, 1659 מטר מרובע), אסור לטלטל שם, וממילא כל העירוב נפסל ואסור לטלטל בכל השטח, אם אין מחיצות מסביב לאותו השטח (שו"ע סי' שני"ח סעיף ט').
- וכן מצוי שיש שטח ריק מלא קוצים ושיחים, שא"א לטייל שם ואין זה נחשב למקום דירה, ואם הוא יותר מבית סאתיים, אסור לטלטל בכל המחנה, מכיון שהוא פרוץ (פתוח) למקום האסור, וצריך לעשות גדר או צורת הפתח מסביב לאותו השטח כדי להפרידו ולהוציאו משאר המחנה.
- אם בתוך השטח יש גינות או פרדסים, מכיון שזה נחשב לצורך האדם, שפיר הוא חשוב מקום דירה (שם, ומשנ"ב ס"ק ס"ה). וכל זה דווקא כשהשטחים הריקים הם סמוכים לעיר, אבל שטח ריק בתוך העיר אין נוהגים לפסול העירוב מחמתם (חזו"א או"ח ספ"ט סק"ז: "מכתבים" סי' קנ"ו וסי' שני"ח).

וכן כל זה אם המחנה או השטח גדור ע"י צורת הפתח, אבל במקומות שיש גדר מסביב, גבוהה עשרה טפחים (וכמו שעושים בזמננו משום בטחון - "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל"). נוהגים להקל, אפילו כשיש בתוכו מקום זרעים שאינו ראוי לדירה ("ביאור הלכה" שם ד"ה אבל).

כשיש בתוך המחנה חילונים הגרים שם, לא מספיק לזכות להם חלק בעירוב מכיון שהם אינם מודים בעירוב, וצריך מהם קנין לזכות בחלק מדירתם, ונוהגים לסמוך בזה על מנהל המחנה, שיש לו זכות בכל השטח לקנות ממנו חלק בכל השטח של המחנה, ואפילו בדירות החילונים, וכעין שקונים מראש העיר או ראש המשטרה חלק בעיר (ע"י שו"ע סי' שצ"א, ומשנ"ב ס"ק י"ח).

וכן אפשר לשכור מהממונה על שעוני מים מדין שכירו ולקטיו, ואף שהשעונים נמצאים רק בחצר ג"כ מהני שמספיק שכירו ולקטיו של החצר, ויש מפקקים ואומרים שצריך שיהיה הזכות של השכירו ולקטיו בחצר הסמוכה לבית כדי שיוכלו השכנים לעבור בבנין לכן שוכרים מחברת חשמל וזה מועיל רק אם יש בקומה של החילוני מונה.

אולם בב"י משמע שלא מועיל שכירו ולקטיו של החצר, ולכן כ"ז שאין לחילוני מונה חשמל בתוך ביתו, עדיף להחמיר בזה ולשכור דוקא מהעכו"ם עצמו או משכירו ולקטיו של הדירה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כשיש שטח סלעי, שצומחים בו שיחים ועצים נמוכים ואינו ראוי לשמש דירה, וכן לא להילוך רגלי אלא ע"י הדחק, הוי כדן זרעים ומים מעל בית סאתיים ויש להקיפו בפני עצמו (הגר"ש אלישיב זצ"ל). אולם מטע פרי שבעליהם מקפידים שלא יכנסו זרים, ולכן מוקפים בגדר וגם הבעלים אינם נכנסים לשם אלא לצורך טיפול במטע כיון שראוי הוא מצד עצמו לא הוי ביטול דירה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

טלטול בשבת

כשנוסעים למקום אחר בחופש, יש לברר אם יש שם עירוב שאפשר לסמוך עליו, ואם אין שם עירוב, אסור לטלטל שום דבר, אפילו המפתח. ויש לו להכין לפני שבת חגורה, ולהכניס בו את המפתח באופן שהמפתח יישמש לסגור את החגורה או להחזיק את החגורה (משנ"ב סי' ש"א ס"ק מ"ה).

אם עושה עירוב בעצמו, יש לשאול רב איך לעשותו, ובפרט אם גרים שם גויים או מומרים לחלל שבת.

הלכות המצוות בחופש

קומקום חשמלי

מצוי מאוד שנוסעים למקום נופש ומקבלים חדר או דירה עם קומקום חשמלי, ובדרך כלל לא צריך לחשוש שבעה"ב בישל בתוכו אוכל כיון שהוא מיועד רק למים (ע"י רמ"א יו"ד סי' קכ"א סעיף ה'), אבל אם הבעה"ב הוא יהודי (אפילו מחלל שבת), חל עליו חיוב טבילת כלים, ולכן אין להשתמש בקומקום החשמלי שלהם.

בדיקת הכלי לנטילת ידים

מצוי מאוד בכלי לנטילת ידים של מתכת שבמקום חיבור הבית יד לכלי נעשה נקב קטן במשך הזמן מחמת ריבוי שימוש (ומצוי במקומות ציבוריים), והגם שנראה לעיניים שהבית יד מחובר לכלי, אבל לפי האמת לפעמים נתפרה מעט, ונעשה נקב כל שהוא שנוסף דרך שם טיפה אחר טיפה, והכלי פסול (ע"י משנ"ב סי' קנ"ט ס"ק ז', בשם הב"ח, וא"ר) וע"י יש נטילת ידים שלא כהלכה וברכה לבטלה, ולכן יש לבדוק הכלי לפני הנטילה שאין נזילה מים כלל.

נטילת ידים מברז

שאלה: בימי החופשה, כאשר נוסעים לטייל במקומות רחוקים, קורה לפעמים, כשרוצים לנטול ידים לאכילת פת, שמוצאים ברז מים אך אין שם כלי לנטילה, מה עושים?

תשובה: הנה, מבואר בשו"ע (סי' קנ"ט סעיף ט') שבמקום שיש ברז ואין כלי, הרוצה לנטול ידים יכול לפתוח את הברז ולסגור בכל שפיכה ושפיכה, ופעולה זו נחשבת לכח גברא, כמו כלי. והוסיף המשנ"ב (ס"ק ס"ז) בשם אחרונים, שצריך לסגור ולפתוח כמה פעמים בכל יד ויד, מכיון שהברז הוא דק ואין די מים בקילוח הראשון לטיול בו ידו כראוי (וקילוח שני לא נחשב לכח גברא), ע"י שם. אולם כל זה נאמר דוקא לענין ברז של חבית (וכמבואר בשו"ע שם), אבל בברזים שלנו אין מועיל פתרון זה, כי הברזים שלנו מחוברים לבית, וכמו"כ ברזים שבגנים הינם מחוברים לקרקע, ואם כן, הגם יש בפתיחתם כח גברא, אין זה מועיל, כי אין עליהם שם כלי כלל, ונטילה זו פסולה אפילו בדיעבד (וכן הורה הגר"ח קרליץ זצ"ל).

משלול הליכה

העושים טיולים בהליכה ברגל יותר משיעור פרסה (4,700 מטר לחזו"א, ו-3,850 מטר להגר"ח נאה, ע"י "שיעורין של תורה" ס"ק ל"ג), חייבים בתפילת הדרך מיד כשיוצאים שבעים אמה ממקום הישוב.

תפילה במנין לפני עלות השחר או אח"כ ביחידות

שאלה: הנמצא במקום שיש רק מנין שחרית לפני עלות השחר, האם עדיף להתפלל במנין או להתפלל ביחידות אחר עלות השחר?

תשובה: ילך לביה"כ לשמוע קדיש וקדושה, וברכו וכו', אבל הוא עצמו יתפלל שמו"ע מיד לאחר הקץ החמה, והרי מבואר ב"ביאור הלכה" (סי' נ"ח) שעדיף להתפלל בהנף החמה אפילו ביחידות מלהתפלל במנין ע"י שם. ויש לדון אם כוונתו דוקא בקבוע לעשות כן או אפילו באופן אקראי, ועכ"פ בזה שיש רק מנין לפני עלות השחר, בודאי עדיף ביחידות בהנף החמה. (בענין תפילה בהנ"ח עדיף מציבור לפני נה"ח, כן כתב "לקט הקמח" (החדש) סי' פ"ט ס"ק ה', ו"לשכנו תדרשו" ה' תפילה בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, הגר"ח קרליץ זצ"ל, ויש חולקים "פרץ יצחק" ח"א סי' ב', "לשכנו תדרשו" בשם החזו"א, "מנחת יצחק" ח"א סי' י').

מניית אנשים

אסור למנות אנשים בטיול אלא ע"י דבר אחר כגון מספר הכובעים וכד' (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ד' הלכה ב'), ומשמע משם דאפילו לדבר מצוה יש להחמיר (שהרי במקדש היה לצורך מצוה, וע"י פר"ח ריש סי' נ"ה). והרבה נוהגים לספור ע"י הפסוק "הושיעה את עמך וגו'".